

ПРОБЛЕМА ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ ПРОФЕСІЙНИМИ КОМУНІКАТИВНИМИ ВМІННЯМИ У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті доведено, що іноземні студенти вищих технічних навчальних закладів відчують труднощі в навчанні, оскільки недостатньо володіють професійними комунікативними вміннями. Наведено класифікацію професійних комунікативних умінь, якими оволодівають майбутні інженери в мовній підготовці.

Ключові слова: іноземні студенти, професійні комунікативні вміння, вищий технічний навчальний заклад.

Мовлення є важливим інструментом діяльності майбутнього інженера, за допомогою якого можна вирішувати різні професійні завдання: приймати колегіальні рішення стосовно конструювання нових технічних автомобільних засобів пересування, будувати стосунки з колегами в роботі над науково-дослідним проектом, керувати різними ланками виробничо-споживчої сфери діяльності, співпрацювати з іноземними фахівцями.

У вищих навчальних закладах України щороку навчаються іноземні студенти, для яких мовна підготовка є важливою складовою професійної підготовки. У Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті іноземні студенти поглиблюють знання з російської мови на кафедрі мовної підготовки. Такий підхід стимулює розвиток професійного інтересу іноземних майбутніх інженерів, сприяє формуванню мовленнєвої компетентності іноземних студентів і викладачів, розвиває потребу в самовдосконаленні, саморозвитку, самовихованні, самоосвіті.

Вирішення проблеми оволодіння професійними комунікативними студентами ВТНЗ започатковано в дослідженнях Т. Бутенко, Т. Рукас, Г. Сукачової [1; 3; 4]. Так, Г. Сукачова серед особистісних якостей інженера-педагога виділила професійну компетентність (уміння й навички з професії, технічне мислення, креативність у галузі виробничо-технологічної діяльності), педагогічну компетентність (педагогічна техніка, психолого-педагогічна ерудованість, креативність у галузі педагогічної діяльності) та мовну компетентність (розвинуте мовлення, уміння будувати тексти різного призначення, дотримання мовних норм, використання формул мовленнєвого етикету відповідно до ситуацій спілкування); Т. Бутенко виявила соціолінгвістичні особливості культури ділового мовлення інженерів й обґрунтувала методику поетапного формування культури ділового мовлення в майбутніх інженерів; Т. Рукас розробила й упровадила у процес вивчення психолого-педагогічних дисциплін педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів. Т. Шмоніна [6] довела, що ефективність природничо-наукової підготовки іноземних студентів на підготовчих факультетах забезпечується педагогічними умовами, серед яких: розробка

індивідуальних траєкторій з урахуванням національних особливостей, базової освіти й рівня мовної підготовки іноземних студентів; використання адаптованих навчально-методичних комплексів із міжпредметною координацією змісту природничих наук. Актуальними питаннями є підвищення рівня сформованості професійних комунікативних умінь в іноземних студентів ВТНЗ та розвиток у них прагнення зростати до професійного акме [2].

Мета статті – виявлення проблеми оволодіння іноземними студентами професійними комунікативними вміннями у ВТНЗ та визначення шляхів вирішення означеної проблеми.

Мова є показником загальної культури інженера, засобом самовираження і самоутвердження в ролі успішного працівника інженерної діяльності. Мовна підготовка набуває чималої актуальності у студентському середовищі. Українські студенти вивчають іноземну мову для того, щоб спілкуватися з іноземними студентами, брати участь у міжнародних проектах, конференціях, стажуваннях. Іноземні студенти вивчають російську й українську мови з метою отримання якісної професійної підготовки, оскільки розуміння й засвоєння навчальних текстів вимагає чіткого письмового перекладу, сприйняття інформації на лекціях, семінарах, практичних заняттях також потребує чіткого усного перекладу.

Мовна підготовка є одним з необхідним засобом професійного самовдосконалення не лише іноземних студентів, але й викладачів, які працюють з такими студентами. Як свідчить практика, іноземні студенти відчують потребу в професійному спілкуванні, але їм заважають мовні бар'єри. Про труднощі в роботі з іноземними студентами відзначають й викладачі, які наголошують на тому, що такі студенти могли б навчатися успішніше, якби досконало володіли російською чи українською мовами. У вищій школі існують, принаймні, два підходи до визначення іноземних студентів у студентські групи: група набирається з іноземних студентів і викладач проводить заняття іноземною мовою; іноземні студенти зараховуються до існуючої академічної групи та навчаються російською чи українською мовою. В обох випадках мають реалізовуватися потреби і студентів-іноземців, і викладачів у самовдосконаленні мовної підготовки.

Шляхами вдосконалення мовлення майбутніх інженерів є: самоконтроль і розвиток культури мовлення, створення установки на оволодіння науковою професійною мовою в різних ситуаціях спілкування; самоконтроль і розвиток умінь виразного мовлення; самоконтроль і розвиток комунікативних здібностей, умінь, соціальних установок у спілкуванні; розвиток загальних психологічних особливостей своєї особистості, які є передумовою оволодіння професійно-педагогічного мовлення.

Культурі ділового мовлення майбутніх інженерів приділяє увагу дослідник Т. Рукас [3, с. 8–9], виділяючи її структуру, а саме: 1) мовна правильність – передбачає знання й дотримання мовцем прийнятих у сучасній суспільно-мовленнєвій практиці мовних норм (орфоепічних, лексичних, граматичних, стилістичних); 2) мовна майстерність визначається багатст-

вом активного словника мовця, його вмінням відібрати із співіснуючих варіантів найточніший у семантичному, стилістичному, експресивному значенні, що відповідає комунікативним намірам мовця; 3) мовна свідомість – стійке прагнення мовця до вдосконалення власного мовлення. Зазнаючи те, що в діловому мовленні інженерів широко висвітлено виробничі терміни, серед яких назви спеціальних технічних і технологічних понять (генератор, номінальний опір, автоматичне регулювання потужності, калібрування), найменування конкретних систем і типів технічних пристроїв (пускорегулювальна апаратура, трансформатор однофазний), видів сировини й матеріалів, які складаються, як правило, з одного слова (чавун, розкислювач), словосполучення (електротехнічна сталь, трансмісійне мастило), аббревіатури або структури, що являє собою сполучення слова з цифровим позначенням (жаростійкі матеріали 253МА, 353МА, марки сталей SAF 2304, SAF 2305), автор дослідження не ставила за мету відповісти на запитання – як ділову мову засвоюють іноземні студенти, жінки й чоловіки, які будуть працювати на вітчизняних і зарубіжних підприємствах.

За основу характеристики професійних комунікативних умінь, якими мають оволодівати студенти-іноземці інженерного напрямку підготовки, нами взято класифікацію Н. Волкової [5] та віднесено такі вміння:

1. Комунікативно-мовленнєві – володіння словниковим запасом технічних термінів, понять, фактів інженерної науки, її законів, теорій, які містять систему інженерно-технічних наукових знань, а також знань про шляхи, методи пізнання, типи і способи розумових дій, оцінних знань, які характеризують суспільне й особистісне значення професії інженера автомобільного транспорту. У мовній підготовці важливим є оволодіння іноземними студентами різними формами усного мовлення, його технікою (вимова, дикція, темп, логічність), вміння укладання договорів та оформлення технічної документації російською мовою, вживання формул мовленнєвого етикету.

2. Інформаційно-інструментальні вміння – планування цілей, змісту, засобів комунікації під час викладу інформації, володіння різними формами презентації інформації, знаходження засобів комунікації.

3. Організаційно-технологічні – толерантне ставлення до співрозмовника на основі партнерства й рівноправності, довіри між суб'єктами комунікації, встановлення й розширення професійних комунікативних зв'язків серед партнерів з різних країн, запобігання конфліктним ситуаціям, урегулювання конфліктної ситуації.

4. Невербальні вміння – дотримання культури зовнішнього вигляду, передавання значущої інформації за допомогою невербальних засобів комунікації, вираження позитивного настрою, відтінків відносин через засоби зовнішньої виразності, підтримання візуального контакту.

5. Інформаційно-пошукові – обмін інформацією завдяки Інтернету, знаходження нових професійних зв'язків, збагачуючи професійний і мовний потенціал, використання інформаційно-комунікативних технологій для самовдосконалення власного потенціалу.

У межах дослідження доцільним є вивчення досвіду формування професійного мовленнєвого етикету майбутніх інженерів. Володіння професійним мовленнєвим етикетом інженера-педагога, як вважає Г. Сукачова, передбачає використання загальних і професійних мовленнєвих умінь. Загальні мовленнєві уміння – це володіння мовними засобами, дотримання мовленнєвих норм, уміння будувати тексти різного призначення (як письмові, так і усні) з урахуванням їхніх особливостей, уникання мовних штамів; логічне, чітке формулювання висловлювань, використання шляхів удосконалення власного мовлення; володіння мовленнєвим етикетом. Професійні мовленнєві уміння, крім застосування загальних мовленнєвих умінь, передбачають володіння професійною лексикою, термінологією, різними формами писемного й усного професійного мовлення; уміння створювати тексти, що використовуються в ситуаціях професійної комунікації; використання галузевої термінології, спеціальної фразеології, стійких висловів, які відповідають соціально значимим ситуаціям професійної комунікації; здійснювати аналіз ефективності професійної комунікації; вдосконалення власного професійного мовлення; добір найдоцільніших у професійному спілкуванні мовленнєвих моделей.

На нашу думку, професійний мовленнєвий етикет іноземних студентів має доповнюватися вміннями поважати іншу людину, її належність до іншої раси, визнавати цінність кожної людини, її професіоналізм.

У дослідженні Т. Бутенко з'ясовано, що формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів відбуватиметься найефективніше за таких педагогічних умов: застосування особистісно орієнтованого підходу в навчанні, спрямованого на розвиток діалогічної взаємодії в навчанні між викладачами й студентами, створюючи атмосферу рівноправності, щирості, відвертості, поваги один до одного в процесі педагогічної взаємодії під час лекційних і практичних занять з основ психології та педагогіки й управління розвитком соціально-економічних систем; моделювання реальних професійних і виробничих умов спілкування, використання навчальних завдань і вправ з метою залучення кожного студента до практичної комунікативної діяльності, яке підвищує мотивацію до навчання, пізнавальну активність і сприяє збагаченню власного досвіду.

Позитивно оцінюючи науковий доробок автора, відзначимо доцільність залучення іноземних студентів до практичної діяльності, в якій будуть вдосконалюватися їхні професійні комунікативні вміння. Умови співпраці як на заняттях, так і на практиці допомагають створити середовище, сприятливе для саморозвитку й самореалізації іноземних студентів.

Висновки. Розвиток професійних комунікативних здібностей майбутніх інженерів, які тісно пов'язані з мовленням, потрібний для організації співпраці в галузі інженерної практики, набуття досвіду конструювання, моделювання відомих науковців і технічних працівників, виголошування власних новаторських ідей, презентування власних доробок на ринку праці. Перспективою подальшого пошуку з означеної проблеми є покращення

мовної підготовки, яка стимулює іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів до професійного самовдосконалення та розвиває їхні професійні комунікативні вміння.

Список використаної літератури

1. Бутенко Т.О. Формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : автореф. дис. на здобуття канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Т.О. Бутенко. – Вінниця, 2011. – 20 с.
2. Рибалко Л.С. Методолого-теоретичні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя (акмеологічний аспект) : [монографія] / Л.С. Рибалко. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2007. – 443 с.
3. Рукас Т.П. Формування культури ділового мовлення в майбутніх інженерів : автореф. дис. на здобуття канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання (української мови)” / Т.П. Рукас. – К., 1999. – 20 с.
4. Сукачова Г.П. Формування мовленнєвого етикету майбутніх інженерів-педагогів у навчально-виховному процесі : автореф. дис. на здобуття канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Г.П. Сукачова. – К., 2007. – 20 с.
5. Хрестоматія з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / укладачі: В.І. Лозова, А.В. Троцько, О.М. Іонова, С.Т. Золотухіна ; за заг. ред. В.І. Лозової. – Х. : Віровець А.П. “Апостроф”, 2011. – С. 276–281.
6. Шмоніна Т.А. Педагогічні умови природничо-наукової підготовки іноземних студентів на підготовчих факультетах вищих навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Т.А. Шмоніна. – Тернопіль, 2012. – 20 с.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2013.

Ридкозубова С.О. Проблема оволодіння іноземними студентами професійними комунікативними вміннями в висших техніческих учебных заведених

В статтє доказано, что иностранные студенты высших технических учебных заведений испытывают трудности в обучении, поскольку недостаточно владеют профессиональными коммуникативными умениями. Приведена классификация профессиональных коммуникативных умений, которыми овладевают будущие инженеры в языковой подготовке.

Ключевые слова: *иностраные студенты, профессиональные коммуникативные умения, высшее техническое учебное заведение.*

Ridkozubova S. The problem of mastering professional skills of international students in higher technical education

In the article entitled said that foreign students in higher technical educational institutions have difficulty in school because not possess professional communication skills. The author believes that speech is an important tool of the future engineer, with which you can solve a variety of professional tasks: make a collective decision about construction of new technical automotive vehicles, building relationships with colleagues at work on a research project manage the various links of the production consumer services activities, cooperate with foreign experts.

Author clarifies the classification of professional communication skills that future engineers in acquiring language training:

1. *Communicative speech – possession vocabulary of technical terms, concepts, facts engineering science, its laws, theories that include system engineering scientific knowledge and knowledge about the ways and methods of knowledge, types and methods of mental actions, evaluation of knowledge that characterize social and personal values engineer*

profession of road transport. In language training is important to capture foreign students different forms of speech, his technique (pronunciation, articulation, tempo, consistency), the ability to design contracting and technical documentation online, use formulas speech etiquette.

2. *Information and instrumental skills – planning objectives, content, communications during the presentation of information, the possession of different forms of presentation of information of the communication.*

3. *Organizational and technological – tolerant attitude to the interlocutor on the basis of partnership and equality, trust between business communication, establishment and expansion of professional communication links among partners from different countries to prevent conflict, conflict settlement.*

4. *Non-verbal skills – respect for cultural appearance, transmitting important information through non-verbal means of communication, the expression of positive moods, shades relationships through external means of expression, maintaining eye contact.*

5. *Information retrieval – exchange of information through the internet, making new professional connections, enriching the professional and linguistic potential use of information and communication technologies for the cultivation of its own potential.*

The author concludes that the development of professional communicative foreign future engineers promotes cooperation and exchange of experience designing, modeling in engineering practice internationally, and outlines future - encouraging foreign students in higher technical educational institutions for professional self-improvement in language training.

Key words: *foreign students, professional communication skills, higher technical educational institution.*